MALTA

QORTI TAL-MAGISTRATI (GHAWDEX) GURISDIZZJONI SUPERJURI

MAGISTRAT DR. PAUL COPPINI

Seduta tat-2 ta' Dicembru, 2008

Numru 104/2001/1

Publius u Carmen konjuġi Buttigieg.

vs

Anthony Demanuele,
Joseph Demanuele.

Il-Qorti,

PRELIMINARI

Rat iċ-ċitazzjoni li permezz tagħha l-atturi, wara li ppremettew:

Illi nhar l-erbgħa u għoxrin (24) ta’ Mejju tas-sena elfejn u wieħed (2001) wara nofsinhar meta kien fil-port ta’ l-Imgarr Għawdex, l-attur Publius Buttigieg, ġie aggredit mill-konvenuti li ħebbew għalieh, sawwtuh inkluż permezz ta’ oġġett li jaqta’ u tawh xeba għal xejn b’xejn.

Illi minħabba din ix-xeba l-attur sofra għadd ta' ġrieħi wħud minnhom, ġrieħi ta' natura permanenti.

Illi għal hekk minħabba dan l-inċident u minħabba dawn l-istess ġrieħi, l-attur sofra għadd ta' danni konsistenti, f'danni emerġenti kif ukoll lukri ċessanti.

Illi l-atturi jridu li dan id-danni jiġu likwidati; u kull meta talbu lil konvenuti sabiex jersqu għal tali likwidazzjoni dawn baqgħu inadempjenti.

Talbu lill-konvenuti jgħidu għaliex m'għandhiex din il-Qorti:

1. Tiddikjarahom responsabbli għal l-inċident ta' l-erbgħa u għoxrin (24) ta' Mejju tas-sena elfejn u wieħed (2001) fuq imsemmi fejn l-attur safa, aggredit, u msawwat minn l-istess konvenuti.

2. Tillikwida, jekk hemm bżonn permezz ta' esperti nominandi, dawk id-danni sofferti minn l-atturi kawża ta' dan l-istess inċidenti.

3. tikkundanna lil konvenuti sabiex iħallsu dawk id-danni hekk likwidati lil atturi.

Bl-ispejjeż kollha inkluża VAT, u nklużi dawk tal-mandat ta' Qbid Kawtelatorju ġia preżentat quddiem din l-Onorabbli Qorti, u dawk ta' l-ittri interpellatorji tas-26 ta' Ottubru 2001 u tat-12 ta' Novembru, 2001.

Bl-inġunzjoni minn issa taż-żewġt konvenuti għas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-atturi debitament maħlufa minn Publius Buttigieg.

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenuti li biha eċċepew illi:

1. Illi t-talbiet ta' l-atturi huma infondati fid-dritt u fil-fatt u dan għaliex l-inċident imsemmi mill-atturi ġie instigat interament mill-attur Publius Buttigieg.

2. Illi kuntrarjament għal dak allegat kienu proprju l-konvenut li ġew aggrediti mill-attur u kienu l-vittmi ta' l-incident. Dak kollu li sar mill-konvenuti sar biss sabiex jipproteġu rwieħhom.

3. illi huwa miċħud li l-attur sofra xi debilitazzjoni permanenti konsegwenza ta' dan l-inċident.

4. salvi eċċezzjonijiet oħra fid-dritt u fil-fatt.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti tal-konvenuti maħlufa minn Anthony Demanuele.

Rat id-digriet tagħha tal-25 ta' Frar 1999 fejn innominat lill-kirurgu Mr. Charles Swain bħala espert mediku sabiex jeżamina lill-attur u jirrelata dwar l-istat ta' saħħa fiżika tiegħu.

Rat ir-relazzjoni ta' l-istess espert mediku ppreżentata fl-1 ta' Lulju 2002 u maħlufa minnu fl-24 ta' Frar 2006.

Rat id-digriet tagħha tas-7 ta' Lulju 2006 fejn fuq talba ta' l-attur, ħatret lill-kirurgi Mr. Charles Grixti u Mr. Raymond Aquilina u lid-dentist Dr. Joseph Xuereb bħala periti addizzjonali.

Rat ir-rapport tagħhom tad-29 ta' Diċembru 2006 debitament maħluf.

Rat il-verbal tagħha tas-6 ta' Mejju 2008 fejn ħalliet il-kawża għal-lum għas-sentenza.

Rat in-Nota ta' l-Osservazzjonijiet ta' l-atturi.

Rat l-atti l-oħra kollha tal-kawża, inklużi l-verbali tax-xhieda mismugħa u d-dokumenti w affidavits esebiti.

Rat ukoll il-provi miġbura fil-kawża: "Pulizija vs Anthony Demanuele et." allegati bid-digriet tagħha tal-11 ta' Novembru 2003.

Ikkunsidrat:

Illi din hija kawża għad-danni *ex delicto* magħmula mill-atturi in segwitu għal inċident illi nqala' waqt illi l-attur kien qiegħed f'*garage* ta' sajjied bħalu, l-Imgarr, Għawdex, u skond ma jgħid, ġie aggredit mill-konvenuti, bil-konsegwenza li safa' ferut bid-daqqiet ta' ponn li qala' u t-tixjir ta' tazza miksura. Il-konvenuti jikkontestaw kemm ir-responsabilita', għax isostnu illi huma rreaġġixxew b'*leġġittima difesa* għhall-aggressjoni ta' l-attur stess, kif ukoll l-allegazzjoni li l-attur sofra xi danni.

FATTI

Mill-provi prodotti, nklużi dawk li ġabar is-surġent li nvestiga l-każ *a tempo vergine,* jirriżulta illi l-inċident mertu ta' din il-kawża nqala' meta l-konvenut Anthony Demanuele, irrabbjat għall-attur għax kien għadu kemm sema' minn terzi li dan kien qed jgħid fil-ħwienet li hu kien qed jiskarta minn fuq ix-xogħol mal-gvern biex imur jistad, daħal għalieh ġewwa l-*garage* ta' ċertu Andrew Xuereb, fil-preżenza tiegħu u ta' ċertu Anthony Grech, u wara li saqsieh għaliex kien qed jaqla' dawk il-qlajjiet kontra tiegħu meta huwa qatt ma kien għamillu xejn, hu u l-attur spiċċaw fl-idejn u bdew jagħtu l-xulxin. Wara xi minuti jissieltu bejniethom, Demanuele ħareġ 'l barra, u l-attur ġie nkuraġġit jibqa' għal xi ħin hemm ġew sakemm jistejqer u l-affarijiet jikkalmaw xi ftit. Imma lanqas kienu laħqu għaddew għaxar minuti li Demanuele ma reġax daħal fl-istess *garage,* din id-darba akkumpanjat minn ħuh Joseph, il-konvenut l-ieħor, u dawn reġgħu spiċċaw fl-idejn ma' l-attur. B'konsewgenza ta' din it-tieni aggressjoni l-attur spiċċa tilef immedjatament żewġ sinniet, u eventwalment is-sinniet kollha ta' fuq. Kellhom ukoll isiru xi punti f'wiċċu u f'għonqu minħabba tiċrit li ġarrab f'dawk il-partijiet ta' ġismu.

RESPONSABILITA'

Il-konvenuti jikkontendu illi dak li għamlu kien biex jirrespinġu l-aggressjoni ta' l-attur. Kif intqal mill-qrati tagħna f'dan ir-rigward: "*Fost l-elementi li huma meħtieġa*

biex tiġi akkordata l-iskriminanti tal-leġittima difiża hemm il-fattur tal-inevitabbilita', u mingħajr il-konkors ta' dan il-fattur ma tistax tingħata dik l-iskużanti." [1] Il-konvenut Anthony Demanuele jallega illi l-attur fajjarlu daqqa taħt għajnu x-xellugija bi flixkun tal-Coca li ħareġ minn basket li kellu f'idejh, qabel ma spiċċaw fl-idejn. Sew hu kif ukoll ħuh jgħidu illi l-inċident kien wieħed uniku, imma dan ġie kontradett kemm mill-attur, kif ukoll miż-żewġ xhieda okulari u ndipendenti Andrew Xuereb u Anthony Grech. Hekk ukoll ħadd minn dawn ix-xhieda ma ra lill-attur ixejjer bil-flixkun tal-Coca, u kieku tassew kien hekk, daqqa bħal din żgur kienet tħalli xi tip ta' marka fuq wiċċu, li kienet tkun anke evidenti lis-surgent li nvestiga l-każ u li fost oħrajn kellem ukoll lil Anthony Demanuele. Il-konvenuti jiċħdu wkoll li ferew lill-attur b'xi tazza mkissra. A nzi jallegaw illi l-feriti li ġarrab f'wiċċu u għonqu ġew ikkawżati meta l-attur waqa' fuq xi magni li kien hemm fl-art tal-*garage* fejn seħħ dan l-inċident. Imma, anke minn dak li xehed it-tabib Dr. Joseph Rapa, li dewwa lill-attur in segwitu għal dan l-inċident, fejn irrileva illi neħħa xi frak tal-ħġieġ mill-feriti li kellu l-attur, jirriżulta mingħajr dubbju illi dan inlaqat bil-ħġieġ u mhux b'xi ħaġa oħra. Minn naħa l-oħra l-konvenuti jammettu illi taw diversi daqqiet ta' ponn lill-attur, u għalhekk il-ħsara fi snienu m'hemmx dubbju li ġiet ikkaġunata bl-aġir tagħhom.

Jekk għall-grazzja ta' l-argument biss, kellu jiġi aċċettat illi fl-ewwel inċident kien l-attur l-aggressur, xorta waħda jibqa' l-fatt illi l-konvenuti qatt ma kienu ġustifikati jerġgħu imorru, din id-darba flimkien, biex jieħdu s-sodisfazzjoni mingħand l-attur. Kien biss dan it-tieni inċident li kellu konsegwenzi gravi, li faċilment setgħu ġew evitati, u għalhekk għad-danni riżultanti iridu jagħmlu tajjeb l-istess konvenuti. Għaldaqstant huwa evidenti li ma kien hemm l-ebda *leġittima difesa* fl-aġir tal-konvenuti, għax f'din it-tieni okkażżjoni marru minn jeddhom biex ipattuha lill-attur, meta dan kien għadu qed jirpilja wara l-ġlieda ta' ftit minuti qabel.

[1] Appell Krim. Pulizija vs Emily Zarb : 15.2.1958 .

Ġialadarba rriżulta sodisfaċentement illi l-azzjoni tal-konvenuti ma kienitx waħda leġittima, jiġi illi huma ċivilment responsabbli għal kwalunkwe ħsara kkaġunata permezz ta' l-aġir tagħhom, u dan a bażi tal-prinċipju illi kull azzjoni kriminali tagħti lok ukoll għall-azzjoni ċivili għad-danni.[2] Ma rriżultax min minnhom attwalment ta d-daqqiet li bihom l-attur tilef snienu u lanqas min xejjer it-tazza mkissra, u għalhekk għad-danni subiti mill-atturi iridu jagħmlu tajjeb it-tnejn li huma *in solidum*.

LIKWIDAZZJONI TA' DANNI

Fil-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni hija regolata bl-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili. Kif ġie osservat mill-qrati tagħna, f'din il-materja ma hemmx regoli fissi u nflessibbli, ma hemmx *quantitative scale* tad-danni, għax kollox jiddependi miċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ. Is-somma tad-danni hi rimessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti, fil-limiti stabbiliti mil-liġi.[3] Fl-eżerċizzju ta' din id-diskrezzjoni tagħha, il-Qorti qabel ma tasal biex tiffissa l-ammont, għandha tħares lejn iċ-ċirkostanzi molteplici, u tista' ukoll utilment tuża bħala *tests* biex tikkontrolla ċ-ċifra finali, id-diversi modi ta' kompitu suġġerit mill-ġurisprudenza estera f'dan ir-rigward, mingħajr ma tivvinkola ruħha b'xi wieħed minnhom partikolari, sabiex b'dan il-mod ikun dejjem hemm ċerta elastiċita' ta' kriterju adattabbli għall-partikolaritajiet ta' kull fattispeċie.[4]

Skond il-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni tinqasam f'żewġ aspetti: id-danni attwali (*damnum emergens*) u t-telf ta' qliegħ futur (*lucrum cessans*).

A. **Damnum Emergens:**

Dawn normalment huma d-danni attwali u effettivi sofferti mid-danneġġjat u mhux soltu jagħtu lok għal kontroversja. Fil-każ preżenti, l-ispejjeż inkorsi mill-attur, skond ma jgħid fin-Nota ta' l-Osservazzjonijiet tiegħu, kienu jikkonsistu fi spejjeż mediċi ammontanti għal ħamsin lira maltija

---

[2] art. 3 Kodici Kriminali (Kap. 9) .
[3] Savona vs Asphar : Appell : 23.6.1952 .
[4] Carmelo Fenech vs Antonio Galea ; vol. XL. I. 73 ; Francis Galea vs. Bartolomeo Grech ; vol. XLII. II. 1019 .

(Lm50). Dawn huma aċċettabbli fiċ-ċirkostanzi. Jgħid ukoll illi dam xahrejn ma jaħdimx. Dik il-ħabta l-attur kien jaħdem għar-rasu bħala sajjied. Imma ma ġab l-ebda prova dwar it-telf attwali tiegħu f'dak il-perijodu. Għaldaqstant jiġi illi bħala danni attwali l-attur sofra biss Lm50.

B. **Lucrum Cessan**s: Dwar il-metodu kif jiġi komputat dan it-telf futur, ma hemm l-ebda regola fissa u l-qrati tagħna adottaw diversi kriterji. Kif intqal pjuttost reċentement mill-Qorti ta' l-Appell : "*Jingħad illi l-qrati tagħna fil-pronunċjament tagħhom dwar kriterji li għandhom jintużaw biex jagħmlu tajjeb għall-inċertezzi ta' likwidazzjoni ta' danni li f'każijiet simili dejjem jagħtu lok għalihom, qatt ma rrinuzjaw għall-fakolta' diskrezzjonali tagħhom….. Diversi drabi l-qrati tagħna segwew il-prinċipji enunċjati fil-kawża 'Butler v. Heard'.*[5]

Imma kif ġie enfasiżżat f'sentenza oħra ta' dik il-Qorti, ċċitata favorevolment fis-sentenza tagħha f'dik il-kawża:

"Il-Qorti tara li fil-ġurisprudenza tagħna ġie kemm-il darba misħhuq li minkejja ċerti prinċipji li jirriżultaw mill-ġurisprudenza, dejjem għandu jkun hemm ċertu elastiċita' ta' kriterji billi l-pronunzjament fil-likwidazzjoni in kwistjoni huwa wieħed ta' probabilita'. Inoltre, id-danneġġjat jingħata somma kapitali darba waħda biss, li meta tingħata sentenza m'hijiex aktar soġġetta għal ebda reviżjoni. Għalhekk din is-somma kapitali trid tkun tikkorrispondi kemm jista' jkun mar-rejalta'.[6]

Għal numru ta' snin il-qrati tagħna fil-maġġjor parti tal-każi segwew rigorożament il-metodu stabilit għall-ewwel darba fil-kawża "**Butler vs Heard**". Din il-kawża tagħat oriġini għal dak li jissejjaħ il-***multiplier system*** li fiha l-perċentwali tad-debilita' u l-qliegħ annwali tal-korrut jiġu moltiplikati bis-snin tal-ħajja lavorattiva bażata fuq il-*life expectancy* tiegħu miżjud b'perċentwali biex tagħmel tajjeb għall-inflazzjoni u żidiet fil-pagi, u b'riduzzjoni ta'

[5] Carmelo sive Charles Micallef et vs Richard Spiteri et : Appell : 15.1.2002 .
[6] Francis Sultana vs. John Micallef et noe. et : Appell : 20.7.1994 .

ċertu ammont minħabba l-*lump sum payment*. F'dawn l-aħħar snin pero' dan il-metodu ta' kalkolazzjoni ġie modifikat sabiex ikun iktar rejalistiku u jieħu konsiderazzjoni aħjar taċ-ċirkostanzi taż-żmenijiet attwali.[7]

Meta seħħew l-inċidenti mertu ta' din il-kawża l-attur kien *self employed* bħala sajjied. Kien jagħmel ukoll xogħol fuq bażi *part time* mal-korporazzjoni Enemalta, billi din kienet tinkarigah skond il-bżonn li jwassal l-impjegati tagħha lejn u minn Kemmuna għal Għawdex. Mill-kopji tal-*profit and loss accounts* tiegħu għas-snin 1991 - 2000 annessi mar-*returns* tat-taxxa fuq id-dħul tiegħu jirriżulta illi fuq firxa ta' għaxar snin qabel ma seħħew dawn l-inċidenti, l-attur kien jaqla' *average* ta' Lm2686 fis-sena. Dawn il-kontijiet qatt ma ġew ikkontestati mil-konvenuti u l-Qorti ma tarax għaliex m'għandhiex taċċettahom bħala verosimili. Fil-kawżi li segwew Butler vs Heard b'mod rigoruż, il-ħajja lavorattiva ma kienitx tiġi kkalkolata a bażi tas-snin kollha li kien għad baqgħalha taħdem il-vittma, kieku ma seħħx l-inċident, imma normalment kienet tittieħed ħajja lavorattiva ta' għoxrin (20) jew ħamsa u għoxrin (25) sena. Illum il-ġurnata pero' meta l-*life expectancy* twalet sostanzjalment, tant illi ħafna pajjiżi, inkluż tagħna, qed itawwlu wkoll l-eta' tal-pensjoni, ma baqa' ebda raġuni għaliex il-ħajja lavorattiva ma tiġix kalkolata kollha.[8] Meta seħħ dan l-inċident l-attur kellu erba' u erbgħin (44) sena[9] u għalhekk kien għad baqgħalu ħajja lavorattiva ta' 20 sena oħra. L-ewwel espert mediku ma sab ebda diżabilita' permanenti.[10] Imma l-periti addizzjonali stabilew perċentwali ta' diżabilita' permanenti ta' wieħed fil-mija fil-mija (1%) minħabba n-nuqqas ta' mobilita' kaġunata miċ-ċikatriċi f'għonq il-vittma u disa' fil-mija oħra (9%) minħabba t-telf tas-snien kollha ta' fuq.[11] Madankollu l-Qorti tħoss fil-kuxjenza tagħha illi diżabilita' daqstant għolja minħabba dan it-telf ta' snien li ġarrab l-

[7] Emanuel Mizzi vs Carmel Attard : sentenza ta' din il-Qorti tat-13.5.2003 .
[8] Agius vs. Galea et noe. : Kummerc : 11.7.1989 ; Buttigieg vs Azzopardi : Kummerc : 25.7.1989 ; Mario Camilleri vs Mario Borg : Prim'Awla : 8.5.1990 .
[9] ara dati relattivi indikati fl-okkorrenza tal-Pulizija Dok. JM 1 a fol. 56 tal-process .
[10] ara rapport ta' Mr. Charles Swain .
[11] ara rapport peritali addizzjonali a fol. 183 .

attur hija xi ftit għolja żżejjed, tenut kont illi skond ma ddikjaraw l-istess esperti dawn is-snien kienu ġia jbatu minn marda diġenerattiva, u kull ma għamlu l-konvenuti kien biss li bid-daqqiet ta' ponn li l-attur qala' f'wiċċu, aċċelleraw il-proċess li eventwalment kien xorta waħda ser iwassal lill-attur biex jitlef snienu.[12] Terġa' imkien ma ntqal u lanqas biss ġie allegat illi l-attur qiegħed jitlef xi xogħol minħabba din id-diżabilita'. Anzi rriżulta ammess minnu stess in kontro-eżami li huwa llum qed jiġġestixxi b'ċerta suċċess ħanut tax-xorb fl-istess inħawi ta' l-Imgarr. Fil-fehma tagħha għalhekk perċentwali ta' diżabilita' ta' ħamsa fil-mija (5%) għat-telf tas-snien għandha tkun ferm aktar ekwa.

Skond il-ġurisprudenza kostanti, minħabba l-*lump sum payment*, għandu jitnaqqas kwint (1/5). Għalhekk l-ammont dovut irid jinħadem hekk: Lm2686 (paga bażi) x 20 (snin ta' ħajja lavorattiva) x 6% (perċentwali ta' debilita' permanenti) x 80% (minħabba l-*lump sum payment*) = Lm2578.56, pari llum għal sitt elef u tmien ewro (EUR 6008) .

RI-EPILOGU

Għaldaqstant l-ammont totali pagabbli lill-atturi in linea ta' danni kkaġunati per konsegwenza ta' l-inċident mertu ta' din il-kawża, huma s-segwenti:

1. Damnum emergens: Lm50, pari ghal: EUR 116.50
2. Lucrum Cessans: Lm2578.56 pari ghal: EUR 6008.00

- Total ta' sitt elef mija erba' u għoxrin ewro u ħamsin ċenteżmu (EUR 6124.50).

Għal dawn il-motivi tiddeċidi l-kawża billi, tilqa' t-talbiet attriċi u:

[12] ibid. a fol. 182 .

1. tiddikjara lill-konvenuti Anthony Demanuele u Joseph Demanuele solidament responsabbli għall-inċident mertu tal-kawża;

2. tillikwida d-danni sofferti mill-atturi minħabba fl-istess inċident, fl-ammont ta' sitt elef mija erba' u għoxrin ewro u ħamsin ċenteżmu (EUR 6124.50); u

3. tikkundanna lill-konvenuti jħallsu *in solidum* bejniethom l-ammont hekk likwidat lill-atturi.

Bl-ispejjeż, inklużi dawk tal-mandat ta' Qbid kawtelatorju relattiv u dawk ta' l-ittri interpellatorji tas-26 ta' Ottubru 2001 u tat-12 ta' Novembru 2001, kontra l-istess konvenuti.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------